

Vad hände i Kambodja?

Lillebror ser dig. Foto: Forum för levande historia

Det statligt finansierade institutet Forum för levande historia har behandlat Förintelsen och nazismens brott. Detta har skett utan större motreaktioner. När Forum för levande historia förra året började lansera sitt andra projekt "Brott mot mänskligheten under kommunistiska regimer" blev det däremot en kraftig reaktion.

I ett debattinlägg i Dagens Nyheter 2 april 2008 kritiserades det hela i ett upprop undertecknat av över 250 historiker och samhällsvetare. Debattundertecknarna hävdade att det inte är regeringens uppgift att genom Forum för levande historia bestämma hur historien ska tolkas. Även skolminister Jan Björklund var lite kritisk, och menade att Forum för levande historia främst finns för att skolan misslyckats. Andra inlägg i DN var mer nöjda, av typen: Äntligen får extremväns-tern vad de förtjänar.

Frågan kvarstår ändå – vem kan bestämma hur historien ska tolkas? Historieforskarna bör ju forska fram vad som kan dokumenteras, men kan knappast bestämma tolkningen, de heller. När jag ser **utställningarna "Lillebror ser dig"** som nu turnerar i landet och **"Middag med Pol Pot"** på Forum för levande historias lokal i Stockholm samt läser det skriftliga materialet som sprids i skolorna – så blir jag förvånad. Dels över hur subjektiv skildringen ofta är och det ofta spekulativa bildurvalet som påminner om en kvällstidnings. Men också över hur pass resonerande texterna ändå ibland är. Att fullständigt avfärda det hela som "kampanjhistoria" blir inte riktigt möjligt. Med ett undantag – Forum för levande his-

torias famösa kampanjfilm på YouTube om "Middag med Pol Pot". Filmen är utformad som en reklamfilm för "Maoglasögon", som hindrar dig att se massmord och övergrepp. Den har fått befogad kritik och hör väl inte till höjdpunkterna i institutionens produktion.

Minoriteter attackerades

När det gäller Kambodjadelen är materialet i stort sett uteslutande baserat på böcker skrivna av amerikanska historiker. Där sägs en hel del som är nytt åtminstone för mig: till exempel hur man under Pol Pots Kampuchea-tyrannisk diktatur attackerade de 15-20 procent av invånarna som tillhörde landets minoriteter. Det handlade mest om muslimer som chamfolket, och vietnameser. Men också bergsborna khmer loeus, shan och khmer krom – etniska khmerer bosatta i Vietnam. Martin Alm, som skrivit de flesta av texterna, påpekar dock att det inte är riktigt klart varför just minoriteterna i Kampuchea drabbades, om det var en medveten politik eller en följd av något annat.

De hemliga amerikanska B52-bombningarna av Kambodjas landsbygd, som utfördes med oerhörd brutalitet och en sprängverkan mer omfattande än vad Europa utsattes för under andra världskriget, nämns däremot bara finstilt och i förbigående. Ingen ordentlig koppling görs mellan dessa bombningar – enligt vissa uppgifter dödade ofattbara 600 000 människor i dem – och röda khmerernas maktövertagande, vilket ter sig märkligt.

Fler händelseförlopp

Kambodjaexperten David Chandler nämner faktiskt uppgiften om 600 000 dödade av USA:s bomber, i ett kompletterande häfte från Forum för levande historia

till Kambodjautställningen i Gamla Stan. Över två miljoner ton bomber fälldes under fjorton månader i 3 630 hemliga anfall av USA, över ett land som man inte var i krig med, vilket på kort sikt gav åsyftad verkan: att hindra en "kommunistisk seger i Kambodja", som Chandler skriver. I häftet till skolorna påpekas att bombningarna dock snarast ökade stödet för röda khmergerillan, vilket verkar troligt.

I häftetexterna finns också resonemang kring vilken tankevärld som var Pol Pots och hans anhängares i Kambodja. Förutom marxismen-leninismen nämns buddhismen. Anarkism, samt "khmernationalism" ska också ha varit ideologier som påverkat deras handlande. Detta alltså som förklaring till hur övergreppen kunde begås och rationaliseras av den enskilde. Om förflyttningen av folk till landsbygden verkligen var en sorts försök att genomföra Rousseaus slagord "Tillbaka till naturen", och kanske en följd av Pol Pots studier vid Sorbonneuniversitetet i Paris, blir väl bilden av det som hände nog ännu lite mer komplex – och dessutom en tankeställare även för andra än vänstern.

Och det är bra. Förklaringarna till historiska förlopp är ju aldrig enkla. Diskussion behövs. Vissa har krävt att institutionen borde läggas ner, men det vore nog olyckligt. Hade inte Forum för levande historia tagit upp dessa ämnen hade en mycket intressant de-

Kvinna med barn. Utställningsfoto: Forum för levande historia

batt kanske helt uteblivit. Låt oss hoppas att Forum för levande historia får ett utvidgat uppdrag, och framöver tar sig an fler händelseförlopp och epoker med samma energi, samma nyanseringar och omfattande bildmaterial – och för ut även det materialet som tryckta skrifter och utställningar till alla landets skolelever. Det saknas ju inte uppslag. Ta den brittiska och tyska kolonialismens framfart i Indien och Afrika. Eller européernas kolonisering av norra och södra Amerika. Eller de senaste årens fasor i Irak och Afghanistan, och annat som skett i kölvattnet av "kriget mot terrorn" – gärna skildrat utan "Bush-glasögon", tack.

Då får vi några stora historieteman som Forum för levande historia kunde belysa och initiera studier och debatt kring. Det sammanlagda antalet offer i dessa tre fall kan definitivt räknas i miljoner.

Henrik Persson

Fakta och lästips:

David Chandler: "Under ett vackert tyg. Ett fasanfullt samhällsexperiment i Kambodja", Forum för levande historia 2009.

Forum för levande historia: "Brott mot mänskligheten under kommunistiska regimer", 2008.

Peter Fröberg Idling: "Pol Pots leende"

Röda "Maoglasögon". Utställningsfoto: Forum för levande historia